

ÇAKA BEY

030731

PROF. DR.
ERKAN GÖKSU*

01 Haziran 2022

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

* Dokuz Eylül Üniversitesi, erkangoksu@hotmail.com

Türk tarihinin en çok merak uyandıran karakterlerinden birisi, şüphesiz Çaka Bey'dir. Bu durum onun maceralı hayatı ve Türk denizcilikindeki yeri kadar, hakkında çok az bilgi bulunmasından da kaynaklanmaktadır. Gerçekten de yaşadığı döneme damga vuran önemli faaliyetlere imza attığı bilinmesine rağmen gerek bu faaliyetleri gerekse hayatı hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmayışımız, Çaka Bey'i adeta bir destan karakteri haline getirmektedir.

Çaka Bey'le ilgili bilgilerin hemen hepsi, Bizans İmparatoru Aleksios Komnenos'un kızı olan Anna Komnena tarafından yazılan Aleksiad isimli eserde geçer.¹ Bunun dışında Bizans tarihçisi Zonoros² gibi birkaç müellif de ondan bahsetmiş olsalar da bu bilgiler birkaç cümleden ibarettir. Anna Komnena'da "Tzakhas" şeklinde geçen ismin³ Türkçesi ve anlamı üzerinde farklı görüşler ileri sürülmüştür. Çaka Bey'le ilgili önemli bir çalışması bulunan Akdes Nimet Kurat, Bizans kaynaklarındaki "Tzakhas" isminin Türkçe "Çağa" olabileceğine işaret etmiştir.⁴ İbrahim Kafesoğlu ise konuyla ilgili müstaklil makalesinde bu ismin "Çakan" olması gerektiğini belirtmiştir.⁵ Bununla beraber gerek halk arasında gerekse akademik çalışmalarda Çaka şeklinin tercih edildiği görülmektedir.

Tarihi bakımdan ilk defa Anna Komnena'nın eserinde rastladığımız Çaka Bey ismine tesadüf edilen diğer bir kaynak da edebî ve destani mahiyette bir eser olan Dânişmendnâme'dir. Bazı araştırmacılar, Dânişmendnâme'de Oğuzların Çavuldur boyuna mensup bir Türk beyi olarak geçen Çaka Bey isimli şahısla, Anna Komnena'nın eserinde geçen Çaka Bey'in aynı kişi olması ihtimali üzerinde durmuşlardır. Burada bahsedilen Çaka, Sultan Turasan'ın 20 bin kişilik kuvvetiyle Dânişmend Gazi'den ayrıldığı sırada onun yanındadır. Sultan Turasan'ın Kayseri'den İstanbul'a kaçarak uzanan akınlarında Kara Tona Bey ve Hasan Hoşâvendî Bey ile birlikte katılmış, birçok gaza ve cihat faaliyetinde bulunmuştur.⁶

1 Anna Komnena, Alexiad, Çev. Bilge Umar, İstanbul 1996, s.229-234, 248, 265-271, 328, 336-338.

2 Zonoras, Tarihlerin Özeti, Çev. Bilge Umar, İstanbul 2008, s.165.

3 Anna Komnena, s.229.

4 Akdes Nimet Kurat, Çaka Bey, İzmir ve Civarındaki Adaların İlk Türk Beyi (1081-1096), Ankara 1966, s.20-23.

5 İbrahim Kafesoğlu, "Selçuklu Çağındaki İzmir Türk Beyi'nin Adı: Çaka mı, Çağa mı, Çakan mı?", Tarih Dergisi, 34 (1984), s.60-55; Mücteba İlgürel, "Çaka Bey", DİA, VIII, İstanbul 1993, s.187.

6 Kurat, Çaka Bey, s.15-16; Mustafa Daş, "Türklerin Bizans ve Venedik'le

364-381